

«زبان‌شناسی: پیش‌قراولِ اطلاع‌رسانی علمی در علوم انسانی»

زهرا استادزاده^۱

۱ مقدمه

از میان مراجع تحقیق، رساله‌های دانشگاهی، علی‌رغم ارزش اطلاعاتی فراوانی که دارند، به دلیل ضعف زیرساخت‌های نظام اطلاع‌رسانی علمی، بسیار غریب و ناآشنا مانده‌اند و در عمل، امکان دسترسی پژوهشگران به یافته‌های آنها به سادگی مقدور نیست (عسکری ۱۳۷۶: ۲۳، نقل به مضمون). گواه این ادعا را می‌توان در انعکاس بسیار ضعیف پایان‌نامه‌های تحصیلی در منابع و مآخذ تحقیقات علمی داخلی ملاحظه کرد و این، همان درد کهنه‌ای است که تاکنون وزارت علوم، تحقیقات و فناوری به عنوان متولی نظارت و هدایت پژوهش‌های دانشگاهی برای درمان آن، راه حل قاطع و موفقی ارائه نکرده است.

گرچه در سال‌های اخیر، آیین‌نامه‌هایی در زمینه نظارت بر مراحل تدوین و اطلاع‌رسانی پایان‌نامه‌های تحصیلی در دانشگاه‌های کشور به تصویب رسیده است، باز هم چنین به نظر می‌رسد که متناسب با ارزش حقیقی این منابع علمی و در قیاس با هزینه‌ها و بار مالی که بر ساختار تحقیقات کشور دارد، نتوانسته جایگاه پایان‌نامه را از حدّ یک تکلیف درسی به ابزاری جهت تولید دانش بومی ارتقا دهند و دانشگاه‌ها را به اجرای تعهدات مکلف سازد! در کشورمان نرخ رشد صعودی پذیرش دانشجویان تحصیلات تکمیلی و افزایش محسوس رشته‌های این مقطع طی سال‌های اخیر، گرچه تا حدودی تابع برنامه‌های توسعه ملی بوده و در کل، موهبتی است. ۱. بخش زبان فارسی دفتر همکاری‌های علمی - بین‌المللی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (کارشناس ارشد آموزش زبان فارسی)

برای انبوه علاقه‌مندانی است که به هر دلیل مایل به ادامه تحصیل در داخل کشور هستند، ولی این افزایش میزان ظرفیت، علی‌القاعده باید با افزایش تعداد اعضای هیئت علمی در دانشگاهها و نیز بسط امکانات و زیرساختهای پژوهشی اعم از آزمایشگاه، کارگاه، کتابخانه و پایگاه اطلاعات علمی همراه باشد. سؤال اینجاست که آیا در حال حاضر چنین شرایط و تناسبی در گروههای آموزشی مشهود است یا اینکه ظرفیت‌سازی مناسبی از این حیث انجام نشده و لذا جمعیت جدید با همان امکانات قدیم، گذران امور می‌کنند؟ رفع این نقایص، به ویژه از حیث اطلاع‌رسانی پایان‌نامه‌ها به عنوان شاخص پژوهشهای دانشگاهی، در شرایط کنونی که دوره‌های تحصیلات تکمیلی به لحاظ کمی چندین برابر گذشته شده‌اند، از اهمیت مضاعفی برخوردار می‌باشد.

از رهگذر یک برنامه‌ریزی چندساله، اخیراً رشته زبان‌شناسی در کشور به عنوان یکی از معدود رشته‌های علوم انسانی با درک شرایط پیش‌رو، از گرداب این خطر با موفقیت جست و با اتمام مراحل برنامه‌ریزی و تدوین طرح پژوهشی «گردآوری و چکیده‌نویسی پایان‌نامه‌های زبان‌شناختی دانشگاههای کشور»، حاصل این طرح در قالب کتابی با عنوان «چکیده پایان‌نامه‌های حوزه زبان و زبان‌شناسی» توسط انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی منتشر شد؛ اقدام مفیدی که دانشجویان و گروههای آموزشی ذی‌ربط طی سالهای اخیر، مشتاقانه در انتظار ارائه نتایج آن بوده‌اند. به این بهانه نگارنده در نظر دارد پیش از معرفی کتاب مذکور، به آسیب‌شناسی فرایند اطلاع‌رسانی پایان‌نامه‌های تحصیلی در دانشگاههای کشور پرداخته و ضمن مرور نقاط ضعف این چرخه، با ارائه راهکاری پیشنهادی، بر برخی از خلاءهای نظام ملی اطلاع‌رسانی علمی در ایران پرتو افکند.

۲ مشکلات اطلاع‌رسانی پایان‌نامه‌ها

گذشته از موضوع عدم نظارت لازم در خلال روند تدوین پایان‌نامه‌های تحصیلی، عموماً شاهد اطلاع‌رسانی ضعیف و کم‌رنگ رساله‌های دانشگاهی نیز هستیم که خود باعث بروز خسران دیگری چون نگارش آثار موازی و بعضاً مشابه می‌شود که با عنایت به هزینه‌های نسبتاً سنگین ارائه هر رساله کارشناسی ارشد و به ویژه دکتری برای نظام پژوهشی کشور، تداوم این وضع به هیچ‌وجه به صلاح مملکت نمی‌باشد و در سال اصلاح الگوی مصرف، راهکار جدی و بهنگامی را می‌طلبید. با وجودی که اخیراً معدودی از دانشگاهها و مراکز پژوهشی کشور به طور پراکنده، اطلاعاتی از تحقیقات خود را به صورت چاپی یا الکترونیکی ارائه کرده‌اند یا مراکزی چون پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی و کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز با هدف اطلاع‌رسانی

تحقیقات انجام شده، گام‌هایی در این راستا از طریق ایجاد بانک اطلاعاتی یا انتشار خبرنامه برداشته‌اند ولی این گام‌های آهسته و خسته نتوانسته است مشکل ضعف معرفی پایان‌نامه‌های دانشگاهی را مرتفع سازد؛ چرا که بر اساس مبانی علم اطلاع‌رسانی، بانک اطلاعاتی کارآمد و مطلوب، باید جامع، موثق، روزآمد و مهمتر از همه، سهل‌الوصول باشد که متأسفانه جمع شروط مذکور در بانک‌های اطلاعات علمی کشورمان دیده نمی‌شود (بابایی ۱۳۷۴: ۲۵، نقل به مضمون).

به عنوان مثال، در ساختار دانشگاه آزاد اسلامی، ظاهراً نهادی که معرف کامل پژوهش‌های انجام شده در واحدهای مختلف آن باشد وجود ندارد و پژوهشنامه‌های معدود آنها نیز غالباً ناهمگون و ناقص‌اند. در کتابخانه منطقه‌ای علوم و تکنولوژی شیراز نیز تأکید بر اطلاعات کتابها و مقالات بین‌المللی است و معرفی پایان‌نامه‌های داخل کشور در آن کمتر مورد توجه بوده است.

همچنین پایگاه الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی به جهت عدم همکاری رسمی دانشگاه آزاد اسلامی با آن، عملاً قریب به نیمی از پایان‌نامه‌های تولیدی کشور را در اختیار ندارد. حتی برخی از دانشگاه‌های پرسابقه دولتی نظیر دانشگاه تهران، تبریز و ... به هر دلیل از ابتدا با این مرکز همکاری کاملی نداشته‌اند. از طرفی همان اطلاعات موجود هم، عمدتاً مربوط به دوره پس از انقلاب تا اوایل دهه ۱۳۸۰ است.^۱ لذا عملاً پژوهنده حس می‌کند که از این طریق، امکان دسترسی به سوابق کامل موضوع برایش میسر نیست. اینجاست که گروه‌های آموزشی مجری دوره‌های تحصیلات تکمیلی نیز به علت غیرموضوعی بودن اطلاعات مندرج در بیش از ۵۰ فصلنامه این مرکز و از سویی عدم جامعیت این اطلاعات، در عمل رغبت چندانی برای مراجعه به این پایگاه اطلاعاتی از خود نشان نمی‌دهند. بدیهی است تداوم چنین وضعی در کنار سیاست‌های بعضاً متناقضی که در مدیریت امور پژوهشی دانشگاه‌ها و کیفیت نگهداری و استفاده از پایان‌نامه‌ها ملاحظه می‌شود، خود می‌تواند موجبات رکود تحقیقات علمی و زمینه سرقت‌های اطلاعاتی را فراهم سازد.

۳ راهکار پیشنهادی و ارائه الگو

با این مقدمه ناگفته پیداست که تهیه کتاب‌شناسی‌های موضوعی به ویژه در زمینه پایان‌نامه‌ها که در توزیع محدود و با ضوابط خاصی در کتابخانه‌های دانشگاهی نگهداری می‌شوند و دسترسی به

۱. در همین زمینه، دکتر ماندانا صدیق بهزادی نیز در کتاب چکیده پایان‌نامه‌های کتابداری، از انعکاس ضعیف پایان‌نامه‌های کتابداری در بانک اطلاعاتی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران ابراز تأسف می‌کند که امید است این نقصان با برنامه‌ریزی مسئولین جدید ذی‌ربط مرتفع گردد.

آنها، عمدتاً مستلزم مراجعه مستقیم به مراکز آموزشی است، تا چه اندازه دشوار و از سوی دیگر در شرایط حاضر تا چه میزان راهگشای پژوهشگران است.

در کشورمان که منادی جنبش نرم‌افزاری و نهضت تولید علم است و در چشم‌انداز ۲۰ ساله خود، قطب علمی نخست منطقه را انتظار دارد، فراهم‌سازی بسترهای اولیه انجام پژوهشهای اصیل می‌بایست در اولویت امور قرار گیرد ولی با تأسف باید گفت که علی‌رغم تأکید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری بر امر پژوهش، معدودی از رشته‌های دانشگاهی، به واقع دارای یک کتاب‌شناسی جامع، روزآمد و موثق هستند. شاید به همین دلیل، یکی از آشناترین مشکلات دانشجویان که عموماً در نشست‌های تخصصی داخلی همواره مطرح بوده، انتخاب موضوع پژوهشی مناسب است.

نگارنده در اینجا مایل است به عنوان نمونه، به وضعیت معرفی پایان‌نامه‌های رشته زبان‌شناسی همگانی اشاره کند که تا مدتی پیش، رساله‌های داخلی آن، غالباً پراکنده و گمنام بودند و تنها منبع معرفی موضوعی این پایان‌نامه‌ها، رساله کارشناسی ارشد خانم نرجس جواندل صومعه‌سرایی در رشته زبان‌شناسی دانشگاه تهران بود که حدود ۳۰۰ پایان‌نامه این رشته را از ۶ دانشگاه دولتی به همراه چکیده‌ای از محتویات هر اثر در بر می‌گرفت.^۱ طبعاً اطلاعات مندرج در این اثر در شرایط کنونی که دانش‌آموختگان زبان‌شناسی در مقاطع مختلف، چندین برابر شده‌اند و از سویی، دیدگاه‌های نوین زبان‌شناسی در دهه اخیر، مبنای نظری بیشتر مطالعات داخلی را تشکیل می‌دهد، از کارآمدی کمتری برخوردار شده بود.

درک این موضوع و ناامیدی از برنامه‌ریزی مسئولین ذی‌ربط جهت حل این معضل، موجب ایجاد حرکتی خودجوش مبتنی بر نیازی روشن از دل جامعه زبان‌شناسی گردید و با هدف رفع این نقص از چهره زبان‌شناسی امروز ایران، در شرایطی که از سال ۱۳۸۶، مقطع کارشناسی زبان‌شناسی هم برای نخستین بار در کشور گشایش یافته و نیز دوره‌های تحصیلات تکمیلی آن توسعه قابل ملاحظه‌ای نموده بود، حرکت تکمیلی موفقی در این راستا توسط یکی از دانش‌آموختگان این رشته در سال ۱۳۸۶ به انجام رسید و تحرک شایانی را در پژوهشهای این حوزه موجب شد.

چکیده پایان‌نامه‌های حوزه زبان و زبان‌شناسی عنوان کتابی است که در حاشیه هفتمین کنفرانس زبان‌شناسی ایران (آذر ۱۳۸۶، دانشگاه علامه طباطبایی) و همزمان با هفته پژوهش رونمایی شد و به علاوه در آیین انتخاب کتاب سال دانشجویی سال ۱۳۸۷ (سازمان مرکزی جهاد دانشگاهی) نیز به عنوان کتاب منتخب سال دانشجویی کشور در حوزه زبان و ادبیات معرفی شد. این کتاب مرجع با بیش از ۱۰۰۰ صفحه برای نخستین بار توسط انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی در

۱. رساله مذکور، یکسال پس از ارائه، در سال ۱۳۷۲ توسط کتابخانه ملی ایران منتشر شد.

قطع وزیری و با چاپی مطلوب — که ندرتاً از یک ناشر دانشگاهی انتظار می‌رود — به جامعه زبان‌شناسی کشور عرضه شد.

گردآوری و تدوین این اثر در مدت ۸ سال، توسط آقای محمدمین ناصح، دانش‌آموخته رشته زبان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی و عضو گروه زبان انگلیسی دانشگاه بیرجند صورت گرفته و نظارت علمی این طرح پژوهشی نیز با زبان‌شناس نام آشنا، دکتر محمد دبیرمقدم، استاد و مدیر فعلی گروه زبان‌شناسی دانشگاه علامه طباطبایی بوده است.

کتاب مذکور در قالب ۴ جُستار و ۳ نمایه به معرفی ۲۵۳۰ پایان‌نامه تحصیلی (فارسی و انگلیسی) در ۳۰ رشته دانشگاهی مرتبط می‌پردازد که در فاصله زمانی ۱۳۳۳ تا اوایل سال ۱۳۸۵ در ۴۹ مرکز آموزش عالی دولتی و آزاد کشور ارائه شده‌اند. لذا این چکیده‌نامه، علاوه بر اطلاعات پایان‌نامه‌های رشته زبان‌شناسی همگانی، چکیده رساله‌های رشته آموزش زبان فارسی به غیرفارسی‌زبانان و نیز منتخبی از ۲۸ رشته دانشگاهی دیگر را شامل می‌شود.

گردآورنده پیش از این نیز، فهرست پایان‌نامه‌های رشته آموزش زبان فارسی را در ۲ شماره پیاپی از نشریه‌نامه پارسی (تابستان و پاییز ۱۳۸۴) منتشر نموده بود. به علاوه، فهرست پایان‌نامه‌های دستور زبان فارسی نیز در قالب کتابی در سال ۱۳۸۳ توسط وی و با همکاری گروه نشر آثار فرهنگستان زبان و ادب فارسی برای نخستین بار انتشار یافته بود.

با عنایت به ارتباط تنگاتنگ حوزه‌های زبان‌شناسی نظری و کاربردی و از سویی، به جهت توسعه دوره‌های تحصیلات تکمیلی آموزش زبان انگلیسی و نیز فقدان مطلق منبعی برای معرفی رساله‌های این حوزه، خوشبختانه مؤلف به این مهم نیز نظر داشته و به موازات گردآوری و تدوین کتاب فوق‌الذکر، نسبت به آماده‌سازی و انتشار مستقل کتاب چکیده پایان‌نامه‌های رشته آموزش زبان انگلیسی نیز اقدام نموده است (انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، ۱۳۸۶).

این کتاب در قالب مجلدی جداگانه در ۱۰۵۰ صفحه، به معرفی ۲۰۴۶ پایان‌نامه رشته آموزش زبان انگلیسی و حوزه‌های وابسته از ۱۲ رشته دانشگاهی مرتبط می‌پردازد که در ۱۹ مرکز آموزش عالی دولتی و آزاد کشور ارائه شده است. لذا جمع اطلاعات زبان‌شناختی معرفی شده در دو مجموعه مذکور را باید ۴۵۷۶ رساله از ۵۳ مرکز آموزشی و پژوهشی عنوان نمود که در نوع خود و در حوزه‌های مختلف علوم انسانی، منحصر به فرد است.

زحمات و کوششهای مؤلف در گردآوری، آماده‌سازی و تدوین این دو کتاب — به عنوان بزرگترین مجموعه موضوعی پایان‌نامه‌های کشور (از حیث تعداد رکورد، تنوع رشته‌های دانشگاهی مرتبط و نیز از نظر گستره زمانی داده‌ها) — برای کسانی که با پژوهشهای میدانی و دشواریهای آن آشنا

هستند، قابل درک است؛ چرا که اساساً امکان تحقق کارهایی با این گستره، بیشتر در قالب یک تیم و همکاری گروهی متصور است و به دوش کشیدن فردی مراحل مستقل و زمان‌بر گردآوری، چکیده‌نویسی، نمایه‌سازی و در نهایت آماده‌سازی و تدوین کار، جای تحسین و خسته نباشیدی ویژه دارد.

اینک به برکت این تلاش ثمربخش می‌توان با خوشوقتی اعلام داشت که هر پژوهنده علاقه‌مندی در حوزه مسائل متنوع «زبان و زبان‌آموزی» می‌تواند از پیشینه تمامی پژوهش‌های اصیلی که طی نیم قرن اخیر در دانشگاه‌های مختلف کشور در قالب پایان‌نامه یا رساله دکتری به انجام رسیده باشد، به سهولت مطلع گردد و از سویی گروه‌های آموزشی مرتبط نیز در تصویب و تأیید موضوعات پیشنهادی دانشجویان از ضریب اطمینان بیشتری برخوردار می‌باشند و این خود یعنی نوید پیشگیری از انجام پژوهش‌های موازی یا مشابه، امکان تکمیل تحقیقات ناتمام و مهمتر از همه نزدیکتر شدن این حوزه علمی به استانداردهای بین‌المللی و نیز ارتقاء جایگاه ملی آن در میان سایر علوم انسانی!

۴ جمع‌بندی

از فوائد کتاب چکیده پایان‌نامه‌های حوزه زبان و زبان‌شناسی که به عنوان مصداقی از طرح پیشنهادی این نگارنده مطرح شد، در کنار امکان اطلاع‌یابی از پیشینه آثار این حوزه، به وضوح می‌توان شاهد ارائه آثار تألیفی موازی بود که حول یک موضوع واحد به انجام رسیده است. به عنوان مثال در مورد گویش سبزواری، بیش از ۱۰ مطالعه مشابه انجام شده است ولی گویش‌های خراسانی چون مشهدی، نهبندانی، درگزی، تایبادی، سریش‌ای و... بی‌مطالعه رها شده‌اند. در مثالی دیگر از پژوهش‌های موازی می‌توان به مطالعه زبانی سروده‌های شاعران معاصر اشاره کرد که به دفعات در قالب پایان‌نامه‌های مختلف به انجام رسیده؛ حال آنکه حتی یک اثر به بررسی زبانی آثار سیمین بهبهانی، نادر نادرپور، حمید مصدق، ژاله اصفهانی، هوشنگ ابتهاج، منوچهر آتشی، نصرت رحمانی، سیاوش کسرایی و... اختصاص نیافته است! بی‌گمان بخش قابل ملاحظه‌ای از این ائتلاف منابع و موازی‌کاریها، به دلیل عدم در اختیار قرار داشتن چنین منبعی در گذشته بوده است. همچنین در مثالی دیگر، می‌توان به نسبت اندک پایان‌نامه‌های زبان‌شناختی رشته زبان و ادب فارسی در قیاس با انبوه پایان‌نامه‌های ادبی این رشته اشاره نمود که در مقایسه با هنجارهای بین‌المللی تأمل‌برانگیز است! وقتی عنوان یک رشته دانشگاهی ناظر بر دو حوزه «زبان» و «ادبیات» می‌باشد، انتظار می‌رود که در عرصه پژوهش‌های اصیل این رشته نیز شاهد توازن نسبی در این دو مقوله باشیم

ولی متأسفانه کل پایان‌نامه‌های زبان‌شناختی انجام شده در این رشته پُرسابقه که از دهه ۱۳۳۰ دانش‌آموخته دوره دکتری دارد، به کمتر از ۳۵۰ رساله در تمامی دانشگاه‌های کشور می‌رسد!

همان‌گونه که می‌بینیم، اهتمام در تدوین کتاب‌شناسی پایان‌نامه‌ها در کنار رسالت اطلاع‌رسانی، نتیجه دیگری نیز می‌تواند به همراه داشته باشد و آن، برونداد تحلیل آماری داده‌هاست که از یک سو در نیازسنجیهای پژوهشی و عیان‌سازی خلأهای مطالعاتی رشته‌های تحصیلی مفید است و از دیگر سو، علائق پژوهشی گروه‌های مختلف آموزشی در دانشگاه‌های کشور و نیز حوزه‌های کاری و تخصصی استادان راهنما را به طور مستند نمایان می‌سازد (علیدوستی ۱۳۸۶: ۵۰). به عنوان مثال از آنجا که زبان‌شناسی، شاخه‌های میان‌رشته‌ای متنوع دارد، با تأملی در اطلاعات مندرج در کتاب مذکور در می‌یابیم که برخی از استادان محترم راهنما در غالب این حوزه‌ها که بعضاً بسیار دور از هم هستند، عهده‌دار راهنمایی آثار متعددی می‌باشند که این خود به لحاظ نظری تأمل‌برانگیز است! از دیگر یافته‌های شایان توجهی که در حین مطالعه این اثر، ذهن نگارنده را به خود جلب کرد، ارائه ۵۰ رساله در گروه زبان‌شناسی دانشگاه تهران با ۷ عضو هیئت علمی در فاصله زمانی ۴۰ سال (۱۳۴۵ تا ۱۳۸۵) بوده؛ حال آنکه گروه زبان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی هم با ۱ عضو هیئت علمی رسمی و همکاری جمعی از استادان مدعو، همین تعداد رساله را ظرف مدت ۱۵ سال (از بدو تأسیس تا سال ۱۳۸۵) ارائه کرده است!

اینک تداوم این راه برکت‌خیز ولی دشوار و تسری آن در تمامی شاخه‌های علوم انسانی دانشگاه‌ها، فراروی سازمان سمت، انجمن‌های علمی، فرهنگستان‌ها و دیگر نهادهای مسئول و مرتبط است تا از این رهگذر، انبوه فعالیت‌های علمی صورت گرفته در قالب پایان‌نامه‌های تحصیلی به دانش‌پژوهان و محققین به شکل موضوعی و جامع معرفی شده و زمینه استفاده صحیح از آنها و پیشگیری از سرقت‌های علمی بیش از پیش فراهم گردد. بدیهی است که در تکمیل طرح پیشنهادی این نگارنده، تدوین کتاب‌شناسی موضوعی مقالات و کتاب‌های دانشگاهی نیز در یک روند اجرایی مستقل، قابل برنامه‌ریزی و انجام است.

دو کتاب مزبور که در اینجا به عنوان یک الگوی عملی مطلوب نام برده شد، به سهم خود توانست در قالب یک برنامه خودجوش و روشمند، به یکی از مسائل ملموس جامعه زبان‌شناسی ایران، پاسخی در خور و بهنگام دهد و جایگاه این رشته دانشگاهی را در میان سایر رشته‌ها ارتقاء بخشد. باشد که در سال اصلاح الگوی مصرف با برنامه‌ریزی جدی دست‌اندرکاران امر، اقدامات مشابه دیگری به اهتمام و نظارت قطب‌های علمی کشور و با بهره‌گیری از روحیه جهادی و شاداب

دانشجویان، جامه عمل به خود‌گیرد و به زودی، تسری این گونه اقدامات ارزنده در دیگر شاخه‌های علوم انسانی را به ویژه حوزه وسیع زبان و ادبیات فارسی — که بیش از سایرین به هویت ملی‌مان وابسته است — شاهد باشیم؛ ان‌شاء‌الله . . .

کتابنامه

- بابایی، محمود، ۱۳۷۴. بررسی ساختار و وضعیت ذخیره و بازیابی اطلاعات در پایگاه‌های اطلاعاتی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تهران.
- جواندل صومعه‌سرای، نرجس، ۱۳۷۲. چکیده پایان‌نامه‌های زبان‌شناسی. کتابخانه ملی ایران، تهران.
- عسکری، سهیلا، ۱۳۷۶. بررسی تأثیر بانک‌های اطلاعاتی در ارتقاء کیفی پایان‌نامه‌های تحصیلی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد مدیریت دولتی، دانشگاه تهران.
- علیدوستی، سیروس و همکاران، «تحلیل اطلاعات پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها»، فصلنامه کتاب، دوره ۱۸، ش ۳ (پاییز ۱۳۸۶)، ص ۴۹-۷۰.
- ناصرح، محمدامین، ۱۳۸۶. چکیده پایان‌نامه‌های حوزه زبان و زبان‌شناسی. انتشارات دانشگاه علامه طباطبایی، تهران.

مرکز نشر دانشگاهی منتشر کرده است:

نشر دانش

سال بیست‌وسوم، شماره اول، مهر و آبان ۱۳۸۸
(دوره جدید)

- بررسی مبادی پوپولیسم فرانسه و ابعاد ادبی و اروپایی آن / طهمورث ساجدی
- فواید تاریخی و اجتماعی رساله‌های رشیدالدین فضل‌الله / هاشم رجب‌زاده
- بررسی نسخه‌های خطی از تاریخ کیانیان و ساسانیان / آرزو رسولی (طالقانی)
- ذیلی بر ذیلی فرهنگ‌های فارسی / مسعود قاسمی
- مقایسه چابهای فروغی و یغمائی و یوسفی از غزلیات سعدی / فرح نیازکار
- نگاهی نو به شخصیت تاریخی و معارف عرفانی مولانا جلال‌الدین بلخی / بهمن نزهت
- ویرایش خلاق شاهنامه / ابوالفضل خطیبی